

บันทึก

เรื่อง อำนาจของคณะกรรมการ ป.ป.ป. ในการพิจารณาเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน
เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดที่ผ่านมาแล้ว

สำนักงาน ป.ป.ป. ได้มีหนังสือ ลับ ที่ นร ๐๘๐๑/๒๐๗๒๖ ลงวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา หรือปัญหาตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.๒๕๑๘ โดยมีข้อเท็จจริงสรุปได้ว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้รับเรื่องกล่าวหา ร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นข้าราชการการเมืองว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม แต่เมื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมนั้นมีการยุบสภาจึงพ้นจากตำแหน่งไป ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมนั้นมีการยุบสภาจึงพ้นจากตำแหน่งไป ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมจนกระทั่งปัจจุบัน ผู้กล่าวหา ร้องเรียนจึงได้มากล่าวหา ร้องเรียนผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นการกระทำเมื่อผู้ถูกกล่าวหา ร้องเรียนพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคมแล้ว จึงมีปัญหว่า การกล่าวหา ร้องเรียนข้าราชการการเมืองทั้ง ๒ เรื่องนี้จะถือได้หรือไม่ว่าเป็นการกล่าวหา ร้องเรียนในขณะที่ยังเป็นผู้ถูกกล่าวหา ร้องเรียนยังเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่^๑ และคณะกรรมการยังจะมีอำนาจดำเนินการสืบสวนสอบสวนเกี่ยวกับข้อกล่าวหา ร้องเรียนดังกล่าวหรือไม่ ซึ่งคณะกรรมการ ป.ป.ป. มีความเห็นแตกต่างกันเป็นสองฝ่าย คือ

ฝ่ายที่หนึ่ง มีความเห็นว่า เรื่องที่กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐเกิดขึ้น เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ซึ่งผู้ถูกกล่าวหา ร้องเรียนได้พ้นจากตำแหน่งดังกล่าวมาแต่ก่อนแล้วประกอบกับการดำรงตำแหน่งของข้าราชการการเมืองเป็นไปตามหัวหน้าคณะรัฐบาล คือ นายกรัฐมนตรีเป็นคณะ ฯ ไป ไม่เกี่ยวเนื่องกัน ผู้บังคับบัญชาย่อมไม่มีอำนาจที่จะไปว่ากล่าวในเรื่องที่เกิดขึ้นในคณะรัฐบาลชุด

^๑ระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาในการพิจารณาสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐกรณีถูกกล่าวหา ร้องเรียนว่ากระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.๒๕๓๐

ข้อ ๖ เรื่องกล่าวหา ร้องเรียนที่คณะกรรมการจะรับไว้เพื่อพิจารณาดำเนินการสืบสวนสอบสวนได้ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

(๑) ผู้ถูกกล่าวหา ร้องเรียนต้องเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในวันที่ได้รับเรื่องกล่าวหา ร้องเรียน

ก่อนได้ น่าจะถือว่าผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้ว จึงไม่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ ป.ป.ป.ที่จะรับไว้พิจารณาดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปได้

ฝ่ายที่สอง มีความเห็นว่า ผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เป็นข้าราชการการเมือง ยังเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๓^๒ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการฯ และเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐอยู่ในขณะที่มีการกล่าวหาร้องเรียน ข้อกล่าวหาร้องเรียนก็เป็นเรื่องกล่าวหาว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมกระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ คณะกรรมการ ป.ป.ป.ย่อมมีอำนาจหน้าที่ที่จะดำเนินการสืบสวนสอบสวนต่อไปได้ตามมาตรา ๑๓ (๓)^๓ แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการฯ และข้อกล่าวหาร้องเรียนดังกล่าวก็ยังไม่มีการพิจารณายุติเรื่องหรือไม่รับพิจารณา หรือต้องห้ามมิให้รับพิจารณาตามบทบัญญัติของกฎหมาย ป.ป.ป.แต่อย่างใด และแม้ว่าข้าราชการการเมืองจะไม่มีบทบัญญัติว่าด้วยวินัยและการรักษาวินัยเหมือนข้าราชการพลเรือนสามัญ ซึ่งทำให้ไม่สามารถลงโทษทางวินัยได้นั้น ถ้าหากการพิจารณาสอบสวนของคณะกรรมการ ป.ป.ป.ปรากฏพยานหลักฐานว่ามีการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเกิดขึ้นจริงตามที่มีการกล่าวหาร้องเรียน คณะกรรมการ ป.ป.ป.ก็ต้องดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๙^๔ แม้ว่าการกระทำ

^๒พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือมีเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ ผู้บริหารท้องถิ่นตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย สมาชิกสภาท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน และหมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจด้วย

ฯลฯ

ฯลฯ

^๓พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘

มาตรา ๑๓ ให้คณะกรรมการมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

ฯลฯ

ฯลฯ

(๓) สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง เมื่อมีผู้กล่าวหาหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

ฯลฯ

ฯลฯ

^๔พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๑๙ เมื่อคณะกรรมการมีมติว่า เรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิด ให้ประธานกรรมการรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบและส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาของผู้นั้นดำเนินการทางวินัยต่อไป และถ้ากรณีเป็นความผิดทางอาญา ก็ให้แจ้งต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่คณะกรรมการมีมติตามมาตรา ๑๗ ทวิ

สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งไม่มีกฎหมาย ระเบียบ หรือข้อบังคับเกี่ยวกับวินัย เมื่อ

ความผิดตามที่ถูกลกล่าวหาเรื่องเรียนเกิดขึ้นในคณะรัฐบาลชุดก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งในคณะรัฐบาลชุดปัจจุบันก็ตาม เมื่อมีการทุจริตแล้วก็ย่อมจะต้องมีการพิจารณาโทษได้ตามกฎหมาย ไม่มีข้อยกเว้น การพ้นจากตำแหน่งไปในลักษณะดังกล่าวไม่เป็นการลบล้างการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น นายกรัฐมนตรีมีอำนาจที่จะถวายคำแนะนำให้มีพระบรมราชโองการให้รัฐมนตรีผู้ถูกลกล่าวหาเรื่องเรียนพ้นจากการเป็นรัฐมนตรีได้ ส่วนความผิดทางอาญาก็สามารถแจ้งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาได้โดยตรง

นอกจากนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ป.ยังได้รับเรื่องกล่าวหาเรื่องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นข้าราชการการเมือง ว่ากระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย แต่ต่อมาได้มีการยุบสภาจึงพ้นจากตำแหน่งไปภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยอีกจนกระทั่งปัจจุบัน และคณะกรรมการ ป.ป.ป.มีความเห็นเป็น ๒ ฝ่าย ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกับเรื่องกล่าวหาเรื่องเรียนนี้ คณะกรรมการ ป.ป.ป.จึงเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญที่สมควรให้คณะกรรมการกฤษฎีกาพิจารณาวินิจฉัยเพื่อถือเป็นหลักปฏิบัติต่อไป

คณะกรรมการกฤษฎีกา (กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๗) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวประกอบกับฟังคำชี้แจงจากผู้แทนสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงาน ป.ป.ป.และสำนักงาน ก.พ.) แล้ว มีความเห็นเป็นสองฝ่าย ดังนี้

ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเป็นกฎหมายที่ประสงค์จะป้องกันและปราบปรามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตและประพฤติมิชอบโดยอาศัยอำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ในราชการของตน ถ้าผู้ถูกลกล่าวหาเรื่องเรียนมิได้ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว คณะกรรมการ ป.ป.ป.ย่อมไม่มีอำนาจสืบสวนสอบสวนเรื่องร้องเรียนนั้น เพราะกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ป.มีอำนาจดำเนินการในเรื่องร้องเรียนผู้ที่พ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วได้เพียงกรณีเดียว คือกรณีตามมาตรา ๒๑ จัตวา^๕ ซึ่งการดำเนินการในกรณีนี้ผู้ถูกลกล่าวหาเรื่องเรียนพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่

คณะกรรมการมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐดังกล่าวมีมูลเป็นการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ให้ประธานกรรมการรายงานให้นายกรัฐมนตรีทราบ และส่งเรื่องให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้นั้นดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไป และหากกรณีเป็นความผิดทางอาญาก็ให้แจ้งต่อพนักงานสอบสวนทั้งนี้ ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง

ให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันได้รับเรื่อง ถ้ามีความจำเป็นคณะกรรมการอาจอนุญาตให้ขยายระยะเวลาออกไปอีกไม่เกินสองครั้ง ครั้งละไม่เกินสามสิบวันก็ได้เมื่อเห็นว่ามีเหตุผลอันสมควร

“พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๒๑ จัตวา เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดมีกรณีถูกลกล่าวหาเรื่องเรียนว่าทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการตามมาตรา ๑๗ ทวิ ในกรณีที่เป็นความผิดอย่างร้ายแรง หรือในกรณีที่มีพฤติการณ์

ของรัฐตามมาตรา ๒๑ จัตวา นี้ก็ต้องเป็นเรื่องที่กล่าวหาร้องเรียนไว้ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และคณะกรรมการ ป.ป.ป.ได้รับเรื่องไว้พิจารณาแล้วเท่านั้น ส่วนกรณีที่หาหรือได้ความว่าได้มีการกล่าวหาร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดปัจจุบันว่าได้กระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน จึงเห็นได้ว่าความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในขณะที่กระทำการที่ถูกร้องเรียนนั้นกับในขณะที่ถูกกล่าวหาร้องเรียนนั้นขาดตอนไปแล้ว เพราะความเป็นรัฐมนตรีในแต่ละครั้งย่อมสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๔ หรือมาตรา ๑๕๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ และคณะกรรมการได้มีมติให้รับไว้พิจารณาตามมาตรา ๒๐ แล้ว แม้ภายหลังผู้นั้นจะพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วด้วยเหตุอื่นนอกจากตาย ก็ให้คณะกรรมการมีอำนาจดำเนินการต่อไปได้ แต่ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และในกรณีที่คณะกรรมการมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนมีมูลว่าผู้นั้นกระทำความผิดอย่างร้ายแรง หรือผู้นั้นร่ำรวยผิดปกติ หรือมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้นผิดปกติ ก็ให้ผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้น พ้นงานอัยการ นายกรัฐมนตรี หรือคณะกรรมการตุลาการ แล้วแต่กรณี ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ต่อไปได้เสมือนว่าผู้นั้นยังมีได้พ้นจากการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๑๕๔ รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๓๗

(๒) สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

(๓) คณะรัฐมนตรีลาออก

(๔) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๕

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการงานไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๕๕ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๔ (๑)

(๒) หรือ (๔) ในกรณีที่รัฐมนตรีมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตามมาตรา ๙๔ (๑) (๒) (๓) หรือ

(๔) ในกรณีที่รัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๙๖ (๑)

(๒) (๓) (๕) หรือ (๖)

(๔) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

(๕) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๓๗

(๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๙

(๗) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๕๖

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ มาตรา ๘๒ และมาตรา ๘๓ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๖)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

มาตรา ๑๕๔ รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๓๗

เมื่อมิได้มีการกล่าวหาเรื่องเรียนไว้ก่อนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นี้จะพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน คณะกรรมการ ป.ป.ป.ย่อมไม่มีอำนาจพิจารณาดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพราะความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐของรัฐมนตรีผู้นั้นได้สิ้นสุดลงแล้ว กรณีนี้หากจะพิจารณาว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป.สามารถสืบสวนสอบสวนรัฐมนตรีผู้นี้ได้ ก็จะทำให้เกิดความคลั่งของระยะเวลาการสอบสวนขึ้น กล่าวคือ คณะกรรมการ ป.ป.ป.สามารถดำเนินการสืบสวนสอบสวนรัฐมนตรีผู้นี้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ซึ่งถ้าเป็นการสืบสวนสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาเรื่องเรียนซึ่งพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วนั้น มาตรา ๒๑ จัตวา กำหนดให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเป็นได้ว่าจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น เพราะผู้ที่พ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ป.มีอำนาจดำเนินการได้เพียงหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่ถ้าผู้นั้นกลับมาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐใหม่ก็จะมีระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนอย่างไม่มีกำหนด

โดยสรุปแล้ว กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๗ ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า ตามกรณีนี้ หรือ คณะกรรมการ ป.ป.ป.ไม่มีอำนาจพิจารณาเรื่องกล่าวหาเรื่องเรียนรัฐมนตรีผู้นี้ อนึ่ง การวินิจฉัยเช่นนี้เป็นการสอดคล้องกับแนวคำวินิจฉัยของ ก.พ.เกี่ยวกับมาตรา ๘๙^๔ แห่ง

(๒) สภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุ หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

(๓) คณะรัฐมนตรีลาออก

(๔) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๕

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่ง ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินการงานไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่

มาตรา ๑๕๕ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๙๔ (๑)

(๒) หรือ (๔) ในกรณีที่รัฐมนตรีมิได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือตามมาตรา ๙๔ (๑) (๒) (๓) หรือ

(๔) ในกรณีที่รัฐมนตรีเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๙๖ (๑)

(๒) (๓) (๔) หรือ (๖)

(๕) ต้องคำพิพากษาให้จำคุก

(๕) สภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๓๗

(๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๙

(๗) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๕๖

ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๘๑ มาตรา ๘๒ และมาตรา ๘๓ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๒) (๓) (๔) หรือ (๖)

“พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๔

มาตรา ๘๙ ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้ใดมีกรณีถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือถูกฟ้องคดีอาญา หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ แม้ภายหลังผู้นั้นจะออกจากราชการไปแล้ว ผู้มีอำนาจตามมาตรา ๘๖ หรือมาตรา ๙๒ วรรคสาม แล้วแต่กรณี ก็ยังมีอำนาจสั่งดำเนินการลงโทษ หรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งให้เป็นไปตามหมวดนี้ได้ เว้นแต่

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๘ ในการดำเนินการกับข้าราชการพลเรือนสามัญที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือถูกฟ้องคดีอาญา หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา แต่ภายหลังข้าราชการผู้นั้นออกจากราชการไปแล้ว ซึ่ง ก.พ.ได้วินิจฉัยว่า “การที่มีอำนาจตามมาตรา ๘๖ หรือมาตรา ๙๒ วรรคสาม แล้วแต่กรณี จะยังมีอำนาจดำเนินการทางวินัยแก่ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งออกจากราชการไปแล้วตามนัยบทบัญญัติดังกล่าวได้นั้น จะต้องปรากฏว่า ผู้นั้นได้มีกรณีถูกกล่าวหาต่อผู้บังคับบัญชาว่ากระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง หรือถูกฟ้องคดีอาญา หรือต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาก่อนออกจากราชการ”

ฝ่ายที่สองเห็นว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการฯ มีเจตนารมณ์ที่จะมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้ตำแหน่งหน้าที่หรืออำนาจในตำแหน่งหน้าที่ไปในทางทุจริตหรือประพฤติมิชอบอันจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ ด้วยเจตนารมณ์นี้ มาตรา ๑๓ (๓)^๙ แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงบัญญัติให้คณะกรรมการ ป.ป.ป.มีหน้าที่สืบสวนและสอบสวนเพื่อทราบข้อเท็จจริง เมื่อมีผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนหรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการ ซึ่งเมื่อพิจารณามาตรา ๑๓ (๓) แล้วจะเห็นได้ว่า เรื่องที่คณะกรรมการ ป.ป.ป.จะสืบสวนและสอบสวนได้นั้น จะต้องมีการกล่าวหาหรือเรียนขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ^{๑๐} และเป็นเรื่องกล่าวหาหรือเรียนขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ*(๑๑) และเป็นเรื่องกล่าวหาหรือเรียนว่าทุจริตและประพฤติมิชอบในขณะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ตามกรณีที่หารือ การกล่าวหาหรือเรียนข้าราชการการเมืองตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดปัจจุบันว่าได้กระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการระหว่างที่ดำรงตำแหน่งในรัฐบาลชุดที่ผ่านมาแล้วจึงเป็นการกล่าวหาหรือเรียนขณะที่ผู้ถูกกล่าวหาหรือเรียนเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเป็นเรื่องกล่าวหาหรือเรียนว่าได้กระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในขณะที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เมื่อเรื่องกล่าวหาหรือเรียนนี้ไม่ได้ต้องห้ามมิให้รับหรือยกขึ้นพิจารณาตามมาตรา ๑๓ ทวิ^{๑๑}แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐ แล้วคณะกรรมการ ป.ป.ป.ก็มีอำนาจดำเนินการสืบสวนและสอบสวนรัฐมนตรีผู้นี้ได้เพราะความมุ่ง

ข้าราชการพลเรือนสามัญผู้นั้นจะออกจากราชการเพราะตาย

^๙โปรดดูเชิงอรรถที่ (๓)

^{๑๐}โปรดดูเชิงอรรถที่ (๒)

^{๑๑}พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๑๓ ทวิ เรื่องดังต่อไปนี้ห้ามมิให้คณะกรรมการรับหรือยกขึ้นพิจารณา

(๑) เรื่องที่คณะกรรมการได้วินิจฉัยเสร็จเด็ดขาดและนายกรัฐมนตรีรับทราบแล้ว เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นกรณีดำเนินการตามมาตรา ๑๙ เบญจ

(๒) เรื่องที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล หรือที่ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งเสร็จเด็ดขาดในเรื่องนั้นแล้ว เว้นแต่เป็นกรณีที่เป็นกรณีดำเนินการตามมาตรา ๒๐ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๑ ทวิ และมาตรา ๒๑ ตริ

หมายของพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ^๑ให้มีการสืบสวนและสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อดำเนินการลงโทษผู้กระทำผิดได้ถึง ๓ ประการ คือ ให้ผู้บังคับบัญชาสอบสวนลงโทษทางวินัยตามมาตรา ๑๙ ทวิ^๒ ให้พนักงานสอบสวนดำเนินคดีอาญาตามมาตรา ๑๙^๓ และให้พนักงานอัยการของให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินของเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ร้ายรายผิดปกติดกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา ๒๑ ตริ^๔ ดังนั้น แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งพ้นตำแหน่งไปก่อนถูกกล่าวหา แต่ภายหลังกลับมาดำรงตำแหน่งใด ๆ ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ คณะกรรมการ ป.ป.ป.ยังมีอำนาจสืบสวนและสอบสวนเพื่อดำเนินการลงโทษประการหนึ่งประการใดใน ๕ ประการนั้นได้ ซึ่งแตกต่างกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๔ ที่มีความมุ่งหมายเพื่อให้มีการลงโทษทางวินัยอย่างเดียว เมื่อผู้กระทำผิดวินัยพ้นฐานะข้าราชการพลเรือนสามัญไปแล้วสภาพของวินัยไม่เปิดช่องให้ลงโทษแก่ผู้ที่พ้นตำแหน่งไปแล้วได้ แม้ว่าภายหลังผู้นั้นจะกลับมารับราชการอีก เว้นแต่จะได้ดำเนินการตามมาตรา ๘๙^๕แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ.๒๕๑๔ ได้ก่อนที่ผู้นั้นพ้นจากราชการ โดยเหตุนี้ฝ่ายที่สองจึงเห็นว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป.มีอำนาจสืบสวนและสอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาได้แม้ว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นได้พ้นตำแหน่งหน้าที่ไปแล้วภายหลังกระทำผิดแต่กลับมาดำรงตำแหน่งเป็น

^๑พระราชบัญญัติและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ.๒๕๑๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๑๙ ทวิ เมื่อผู้บังคับบัญชาของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับเรื่องตามมาตรา ๑๙ แล้ว ต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนทางวินัย หรือต้องดำเนินการเพื่อพิจารณาโทษเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับเรื่องดังกล่าว เมื่อผู้บังคับบัญชาได้ดำเนินการประการใดไปบ้างแล้ว ให้แจ้งคณะกรรมการทราบผลทุกสามสิบวัน

ในการสอบสวนทางวินัยตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการสอบสวนนำสำนวนการสอบสวนของคณะกรรมการมาใช้เป็นหลักในการสอบสวน และทำความเข้าใจกับผู้สั่งแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนด้วย และในกรณีที่คณะกรรมการสอบสวนมีความเห็นขัดแย้งกับมติของคณะกรรมการ ก็ให้แสดงเหตุผลไว้ในสำนวนการสอบสวนทางวินัยนั้นด้วย

^๒โปรดดูเชิงอรรถที่ (๔)

^๓พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๒๑ ตริ บรรดาทรัพย์สินที่คณะกรรมการมีมติว่าเป็นทรัพย์สินที่ร้ายรายผิดปกติ หรือเพิ่มขึ้นผิดปกติตามมาตรา ๒๑ ทวิ ให้พนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลโดยไม่ชักช้าเพื่อขอให้ศาลสั่งให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน เว้นแต่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นจะสามารถนำพยานหลักฐานมาแสดงให้เห็นว่าทรัพย์สินดังกล่าวนั้นตนได้มาโดยชอบ ในกรณีนี้ให้นำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่พนักงานอัยการเห็นว่าเพื่อประโยชน์ในการยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่งสมควรทำการสอบสวนเพิ่มเติม ให้พนักงานอัยการเสนอความเห็นไปยังคณะกรรมการโดยเร็ว เมื่อคณะกรรมการเห็นชอบด้วยก็ให้ดำเนินการตามความเห็นของพนักงานอัยการ ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้แจ้งพนักงานอัยการทราบเพื่อยื่นคำร้องต่อไป

^๔โปรดดูเชิงอรรถที่ (๘)

เจ้าหน้าที่ของรัฐใหม่ในขณะที่ถูกกล่าวหา

โดยที่ความเห็นของกรรมการร่างกฎหมายแตกต่างกันเป็นสองฝ่ายและกรณีนี้เป็นปัญหาสำคัญที่ควรวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย คณะที่ ๗ จึงขอเสนอเรื่องนี้ให้เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อนำเสนอที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมายพิจารณาต่อไป

อาศัยอำนาจตามข้อ ๑๓ (๒)^{๖๖} แห่งระเบียบคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าด้วยการประชุมของกรรมการร่างกฎหมาย พ.ศ.๒๕๒๒ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาจึงจัดให้มีการประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมายเพื่อพิจารณาปัญหาดังกล่าว

คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าวประกอบกับข้อเท็จจริงจากผู้แทนสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักงาน ป.ป.ป.และสำนักงาน ก.พ.) แล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการเป็นกฎหมายที่ประสงค์จะป้องกันและปราบปรามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐทุจริตและประพฤติมิชอบโดยอาศัยอำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ในราชการของตน กฎหมายมีเจตนารมณ์ที่จะดำเนินการรับการร้องเรียนในกรณีที่มีผู้กล่าวหาเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ถูกกล่าวหาแล้วยังอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ราชการเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะจากบทบัญญัติของมาตรา ๑๗ ทวิ^{๖๗} แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐ จะเห็นได้ว่า การกระทำความผิดที่ดีความ เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี จะต้องเป็นกรรมและวาระเดียวกัน มิใช่ต่างกรรมต่างวาระกัน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาตรา ๑๙^{๖๘}แล้ว จะเห็นว่าเงื่อนไขเวลาที่บัญญัติไว้นั้นเป็น

^{๖๖}ระเบียบคณะกรรมการกฤษฎีกาว่าด้วยการประชุมของกรรมการร่างกฎหมาย พ.ศ.๒๕๒๒

ข้อ ๑๓ เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกาต้องจัดให้มีการประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) เมื่อคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีผู้รักษาการตามกฎหมายได้มีมติ หรือคำสั่ง หรือขอให้กรรมการร่างกฎหมายวินิจฉัยปัญหาโดยที่ประชุมใหญ่

(๒) เมื่อกรรมการร่างกฎหมายคณะใดคณะหนึ่งเห็นว่า มีปัญหาที่สำคัญที่ควรวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่

^{๖๗}พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ พ.ศ. ๒๕๑๘ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติฯ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.๒๕๓๐

มาตรา ๑๗ ทวิ เมื่อคณะกรรมการได้รับเรื่องกล่าวหาหรือเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใด ซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดกระทำการทุจริตหรือประพฤติมิชอบในวงราชการให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาสอบสวนโดยไม่ชักช้า และก่อนที่คณะกรรมการจะมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนมีมูลว่ากระทำความผิด จะต้องแจ้งข้อกล่าวหาหรือเรียนให้ผู้นั้นทราบและให้โอกาสแก่ผู้นั้นที่จะชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาหรือเรียนด้วย

หลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาเกี่ยวกับการพิจารณาสอบสวน เพื่อให้ความจริงและความยุติธรรม ให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนดโดยความเห็นชอบของนายกรัฐมนตรี

^{๖๘}โปรดดูเชิงอรรถที่ (๔)

เงื่อนไขในขณะที่ยังกระทำความผิดนั้นเอง ดังนั้น ถ้าผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนได้พ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว กฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ป. มีอำนาจดำเนินการในเรื่องร้องเรียนผู้ที่พ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วได้เพียงกรณีเดียว คือ กรณีตามมาตรา ๒๑ จัตวา^{๑๙} ซึ่งการดำเนินการในกรณีที่ผู้ถูกกล่าวหาร้องเรียนพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา ๒๑ จัตวา^{๑๙} นี้ ก็จะต้องเป็นเรื่องที่กล่าวหาว่าร้องเรียนไว้ก่อนที่ผู้ถูกกล่าวหาจะพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและคณะกรรมการ ป.ป.ป. ได้รับเรื่องไว้พิจารณาแล้วเท่านั้น ส่วนกรณีที่หาหรือได้ความว่าได้มีการกล่าวหาว่าร้องเรียนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดปัจจุบันว่าได้กระทำการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน และในขณะที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อนนั้นก็ได้ถูกกล่าวหาว่าร้องเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น เมื่อมิได้มีการกล่าวหาว่าร้องเรียนไว้ก่อนที่เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นจะพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อนคณะกรรมการ ป.ป.ป. ย่อมไม่มีอำนาจพิจารณาดำเนินการสืบสวนและสอบสวน

เนื่องจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในขณะที่กระทำการที่ถูกกล่าวหาว่าร้องเรียนกับขณะที่ถูกกล่าวหาว่าร้องเรียนนั้นขาดตอนไปแล้ว เพราะความเป็นรัฐมนตรีในแต่ละตอนย่อมสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๕๕^{๒๐} หรือมาตรา ๑๕๕^{๒๑} ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

กรณีนี้หากจะพิจารณาว่า คณะกรรมการ ป.ป.ป. สามารถสืบสวนและสอบสวนรัฐมนตรีผู้นี้ได้ ก็จะเกิดความลักลั่นของระยะเวลาการสอบสวนขึ้น กล่าวคือคณะกรรมการ ป.ป.ป. สามารถดำเนินการสืบสวนและสอบสวนรัฐมนตรีผู้นี้โดยไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน ซึ่งถ้าเป็นการสืบสวนและสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาว่าร้องเรียนซึ่งพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐไปแล้วนั้น มาตรา ๒๑ จัตวา กำหนดให้ดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงเห็นได้ว่าจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น เพราะผู้ที่พ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้น คณะกรรมการ ป.ป.ป. มีอำนาจดำเนินการได้เพียงหนึ่งปี นับแต่วันที่ผู้นั้นพ้นจากความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเท่านั้น แต่ถ้าผู้นั้นกลับมาเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐใหม่ก็จะมีระยะเวลาการสืบสวนสอบสวนอย่างไม่มีกำหนด

โดยสรุปแล้ว คณะกรรมการกฤษฎีกา (ที่ประชุมใหญ่กรรมการร่างกฎหมาย) เห็นว่า ตามกรณีที่หาหรือ คณะกรรมการ ป.ป.ป. ไม่มีอำนาจพิจารณาเรื่องกล่าวหาว่าร้องเรียนรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดปัจจุบันซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดที่ผ่านมา

(ลงชื่อ) อมร จันทสมบุรณ์

(นายอมร จันทสมบุรณ์)

เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

^{๑๙}โปรดดูเชิงอรรถที่ (๕)

^{๒๐}โปรดดูเชิงอรรถที่ (๖)

^{๒๑}โปรดดูเชิงอรรถที่ (๗)

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

เมษายน ๒๕๓๒